

СВЕТИ МЪЧЕНИК ЛАЗАР БЪЛГАРСКИ

1774 - 1802 година
Чества се на 23 април

Тропар на мъченик

Твоят мъченик, Господи, при своето страдание прие от Тебе, нашия Бог, нетленен венец, защото, имащ Твоята подкрепа, мъчителите повали и съкруши на демоните безсилната дързост: с неговите молитви спаси нашите души.

Кратко животоописание

Свети мъченик Лазар Български бил от Дебелдял, край Габрово. Отишъл в Мала Азия в с. Соми. Нает за овчар, но като християнин, от турците мразен, хвърлен в тъмница и убит в 1802 година на 28 години.

Житие на свети мъченик Лазар Български

Свети Лазар бил българин от село Дебел дял, което отстои на 14 километра от гр. Габрово. Още като момче той оставил родното си място и отишъл в Мала Азия. В селото Соми той бил нает за овчар, но като християнин предизвикал омразата на турците против себе си и някой се турски големец го хвърлил в тъмница.

След дълги изтезания и жестоки мъчения, които Лазар мъжествено понасял поради голяма любов към Христа, той бил убит на 23 април 1802 г. на 28-годишна възраст. Господ го приел във вечните Свои обители и го прославил на небето и на земята: над мощите на св. Лазар ставали много чудеса. За него било написано житие и била съставено служба в негова чест, които според описа на проф. Иван Шишманов се намирили в частна библиотека на приснопаметния йеромонах Неофит Рилски, но които сега се намират в неизвестност. Образът му е изписан в цял ръст в параклиса на Рилския манастир “Свети Архангели”, гдето е означено и родното му село Дебелдял.

© *Жития на светите*. Синодално издателство, София, 1991 година, под редакцията на Партений, епископ Левкийски и архимандрит д-р Атанасий (Бончев).

Житие на св. мъченик Лазар Български

Написано от йеромонах Никифор Хиоски

Този храбър Христов воин и добропобеден мъченик беше от пределите на България, от селото, наречено Габрово, от родители православни християни (Според запазеното предание родното място на мъченика е село Дебел дял, на 15 км. от Габрово. Баща му се е казвал Недко Енчов. Родът му съществува и до днес. По данни на архим. Нестор от св. Великотърновска митрополия.).

Бягайки от България, дойде в Анадола и пристигна в едно село, наречено Сома, което е близо до Пергам, и там стана овчар. Един ден, когато беше на паша с овцете си на високо и пусто място и те почиваха, оттам случайно мина някаква туркиня, срещу която свирепо се нахвърли кучето на стадото. Лазар се събуди от кучешкия лай, бързо се спусна и отърва жената, преди тя да претърпи някоя по-голяма пакост от едно малко разкъсване на дрехите. Коварната и скверна жена тогава не показва никакъв признак на гняв против Лазар. Но после, когато отиде при мъжа си, наклевети християнина, и то с клевета зла и смъртоносна, че уж в пустото място той направил опит да я изнасили и показваше раздраните си дрехи като доказателство за извършеното насилие. Мъжът ѝ, щом чу това, веднага пламна от гняв и хукна да намери пастира, за да го убие. Но понеже не го познаваше, преби вместо него съдружника му, обаче не до смърт, поради което онзи не умря. А като узна после от жена си (по белезите, които ѝ описа), че не е набил нейния оскърбител, и виждайки, че битият не е умрял, размисли, че е възможно той да го привлече под съд, тъй като беше съвсем невинен и неотговорен. Боейки се от това, варваринът подбуди сродниците на жена си да отидат и да опишат в съда насилието и дързостта на християнина, за да защитят честта ѝ, та да не остане поругана тяхната родственица, сякаш доброволно е извършила прелюбодеяние. Лазар узна за гнева на агарянина и как онази жена е преиначила случилото се, и каква клевета е измислила. Но му се видя недобро да се крие, за да не потвърди по този начин нейното обвинение. Затова открито си остана при стадото, за да покаже, че като невинен не подозира никаква опасност. Но мъжът и сродниците на туркинята подновиха клеветата и обвинението пред агата, който веднага изпрати да доведат Лазар и бития негов съдружник. После доведоха и жената обвинителка с нейните сродници. За невинно бития агарянинът беше оправдан, защото в желанието си да отмъсти на оскърбителя на своята жена, го набил по погрешка, понеже не го познавал. А цялото обвинение и "престъпление" се стовари върху Лазаря.

Какво стана по-нататък? Битият беше освободен, а невинният Лазар на 7 април беше осъден на затвор. И понеже поруганието и безчестието на жената се разгласи и се разчу не като лъжливо и измислено, а като истинско и действително, сродниците обещаха на агата хиляда гроша, та или да потурчи Лазар, или да го обеси, за да бъде заличен по този начин позорът от техния род. Агата твърде много желаше да вземе тия пари. Но съдията не даваше разрешение нито за едното, нито за другото, понеже имаше свидетели от страна на Лазар, които описваха работата, както бе станала, и доказваха, че обвинението е клевета и лъжа и че Лазар е невинен. Впрочем агата остави свидетелствата на другите и пожела да узнае истината от самия Лазар, поради което заповяда да го бият по краката, за да признае какво е сторил. Но понеже той говореше за случая, както беше в действителност, а не както желаше агата, този заповяда да го оковат във вериги и в клада, и така остана измъчван до двадесет и второ число

на същия април. В онези дни, когато мъченикът беше в затвора, се явиха за негова утеха някои негови сънародници българи, но той им каза да се крият, за да не ги хване агата и да не поиска от тях откуп, за да го освободят, което той съвсем не желаше. Колкото минаваха дните, толкова повече беснееше агата, първо - защото имаше опасност да изгуби хилядата гроша от агаряните (ако Лазар не пожелае да се потурчи или ако не получи разрешение от съдията да го обеси), и второ - че не се явиха, както той очакваше, някои от страна на подсъдимия, за да запълнят тази загуба и да го освободи. Вместо това заповяда да го доведат при него и с много ласкателства и коварства го подканяше да се потурчи, за да му подари живота и други подаръци каквито би пожелал. А главната му цел беше да получи хилядата гроша. И понеже Лазар не се измами и не повярва на неговите ласкателства и обещания, агата заповяда на своя кехая (тур. - в случая "главен овчар") да вземе четиридесетте овци, които Лазар притежаваше (защото всички други бяха чужди).

На следващия ден, срядата подир Томина неделя, 22 април, на разсъмване агата заповяда на своите силни слуги да го мъчат най-жестоко, по какъвто начин изнамерят и както могат, така че до вечерта да го намери или потурчен, или мъртъв от многото и различни изтезания. Като заповяда това, яхна коня си и отиде на гуляй с приятели. Като получиха заповедта и от желание да угодят на своя ага, слугите поискаха да се покажат още по-жестоки и звероподобни, та се напиха, за да не изпитват никакво състрадание и съчувствие при изтезанията на мъченика, и след това се заловиха с мерзкото дело. Първо нагорещиха толкова желяза, колкото бяха на брой мъчителите, и горяха безмилостно една по една всички части на тялото му дълго време, насилвайки го да изповяда тяхната вяра. А подир това силно обгаряне на цялото му тяло те заедно вдигнаха един много тежък пън, който се намираще в затвора, поставиха го върху гърдите му и много го насилваха да изповяда тяхната антихристовата вяра. Но мъченикът направи обратното - свободно изповяда Господа Иисуса Христа и призова Неговата божествена помощ по молитвите на светия славен великомъченик Георги (понеже всичко това ставаше на 22 април, в навечерието на Гергьовден), а тяхната вяра и всичко, което тя учи, безстрашно поруга и похули. Тогава онези още повече пламнаха от гняв и понеже бяха обгорили цялото му тяло с нажежените желяза и нямаха какво друго да му сторят, затова с голяма ярост извлякоха езика му навън и го изгориха с нажежено желязо, толкова страшно и безмилостно, че половината част, до която стигна желязото, изгоря, а другата половина от страна на гърлото така изсъхна, че той стана съвсем ням. И понеже нямаше вече език да говори и да изрече тяхната вероизповед, каквото беше цялото им желание, искаха да изтръгнат съгласието му със знаци и с кимване на главата. Като не стана и това, мъчиха го зле дълго време и повредиха едното му око. Две неща имаха за цел: едното - да могат да променят убеждението му и да приеме тяхната вяра; другото - ако това не стане, да го умъртвят с мъчителна смърт. Отчаяни в първото, вдадоха се във второто - да го умъртвят според заповедта на агата. И беше по-лесно да го умъртвят, като го обезглавят, но надеждата той да се обърне ги караше много часове с много усилия и с много изтезания да правят това, което в един миг можеше да стори мечът. Най-сетне, като свещен венец на мъченическите страдания, донесоха бакърен тас, страшно нажежен, и го поставиха на мъченическата глава; това, като край на всичко, го удостои с небесни нетленни венци. Понеже, щом му наложиха нажежения тас, той стана като мъртъв - бездиханен и неподвижен; щом го видяха такъв, мъчителите го оставиха непогребан, за да дойде агата и да го намери умрял, както бе заповядал.

По залез слънце пристигна в конака на агата един търговец от Загора на име Йоан, който упражняваше лекарската професия и като лекар на конака влизаше там смело. Като намери удобен момент, застана до прозореца на затвора, за да каже нещо на мъченика, да го подкрепи във вярата и да го подготви за мъченичеството. Видя го да седи в добро състояние и (о, преславно и свръхестествено чудо!) безпрепятствено да говори. Без да знае какво е претърпял мъченикът през онзи ден, той започна да го съветва да бъде твърд във вярата и каквито и изтезания да му причинят, да ги изтърпи заради любовта Христова. И други подобни неща му казваше с тих глас на турски език, понеже мъченикът не знаеше гръцки. А Христовият страдалец отговори:

- Какво друго повече ще ми сторят? Днес ме мъчиха така и така - и изброи всичко, което му бяха направили. После му рече:

- Прочее, не ме е страх, защото изпитах добре силата Христова в самия себе си. От това само се боя, да не би да престанат да ме изтезават и да ме изоставят. Затова те моля, ходатайствувай пред тях да не спират да ме наказват, а да ме умъртвят!

Затова благословеният Йоан ги подбуди да го убият, като им казва:

- Защо щадите този човек толкова дни? Вие знаете, че туй е клевета. Но понеже неговите обвинители упорствуват и търсят отмъщение, убийте го, за да се отървете и вие, и той!

И не само с думи ги подстрекаваше, но им даде и рушвет. Това направи Йоан. А Бог, Който изпълнява желанието на ония, които Му се боят (Пс. 144:19), устрои работата така...

Агата, като се завърна от своето развлечение, не попита онази вечер нищо за мъченика. А на сутринта Йоан пак дойде в конака и като застана до прозореца на затвора, разговаряше с мъченика на висок глас. И мъченикът му отговаряше също така високо. Агата, като чу гласа на Лазар, го позна. Затова гневно повика палачите, на които беше заповядал да го изтезават, и им рече:

- Какво направихте вчера с оня гяурин? Нали ви заповядах или да го заставите да се потурчи, или да го умъртвите?

Те му отговориха:

- Да, оставихме го мъртъв, бездиханен.

На това той рече:

- Ами защо сега говори свободно и изглежда читав? Значи се подигравате с мен, лъжете ме, че сте го изтезавали!

За да не излязат лъжци и да не бъдат наказани от агата, бяха принудени да му разкажат и опишат едно по едно изтезанията, които му причиниха. Но онзи продължаваше да не вярва и по никакъв начин не искаше да повярва, ако не са останали белези от раните. Но когато го доведоха и видя изгорения език, цялото тяло - наранено, главата - обезобразена, а окото - повредено, увери се и счете за дело на Божията сила сегашното му добро състояние, но не го освободи, може би, за да не изгуби парите, които му бяха обещали. Но и не го уби веднага, а започна да му говори с голяма кротост, мъчеше се да промени убеждението му с лъжливи ласкателства, като му обещаваха, че ако се потурчи, ще му даде 40 овце, което му стига, за да се ожени, и му предлагаше други различни подаръци. Но храбрият Христов поборник счете всичко това за смет и изповяда дръзновено пред всички, като каза:

- Аз се покланям на единия Бог в три Лица и Нему служа. Както съм кръстен в Негово име и съм станал християнин, така в Негово име съм готов и решен да умра, и нищо в тоя свят не може да промени моето убеждение!

Накрая агата, като се убеди, че обръщането му е невъзможно, и като се обезнадежди напълно, издаде присъда да го обесят. Случайно там беше един турчин от остров Хиос, който много допринесе за смъртта на мъченика, като каза:

- Не си губете времето, понеже такива като него са много упорити и не променят убежденията си. Имаше един подобен на остров Хиос (св. новомъченик Марк Хиоски († 5 юни 1801 г.) и не се намери начин да променим убеждението му, но той показа такава упоритост и накрая с такава готовност се устреми към смъртта, като че ли отлетя във въздуха.

И Йоан прослави Божия промисъл и домостроителство заради тази присъда.

А истинският Христов приятел Лазар, поведен към мястото за изпълнение на присъдата, молеше от срещаните християни прошка. Агаряните пък не преставаха по целия път да го скланят да се потурчи. А той се подиграваше на тяхната несмисленост и казваше:

- Нека тъй да бъде! Сега след малко ще видите! (Това чули някои християни и като не разбрали, че той говори подигравателно, много се смутили).

Но когато стигнаха на определеното място, той отново показва своето божествено убеждение, като изповяда Христа дръзновено. И християните се възрадваха твърде много и прославиха Бога, а агаряните се огорчиха и получиха вечен позор, защото наистина останаха удивени от храбростта и мъжеството на мъченика. Понеже Лазар виждаше как никой от неверните не се осмелява да му метне въжето на шията, а принуждаваха християните да го сторят, които пък по никой начин не се съгласяваха да станат палачи на мъченика; та казвам, като гледаше това, светецът, за да освободи християните от това насилие, сам този храбрец с видима радост метна примката на шията си със своите благословени ръце, и като стъпи на един кош, увисна на бесилото. И така славно предаде в Божиите ръце своята свята душа на 23 април 1802 г., на възраст около 28 години.

Присъстващите християни забелязаха и говореха с недоумение и удивление за това, как светите му мощи три пъти се вдигнаха и спуснаха с въжето без човешка ръка, като че ли се снемаше и качваше някакво кандило. После остана на бесилото неподвижен до вечерта, с лице обърнато на запад, и сутринта - все така, докато изгря слънцето. А когато слънцето изгря, той неочаквано се обърна и погледна към него. Това привлече вниманието дори на агаряните, ала те сметнаха, че е знамение мъртвецът да стои едно денонощие обърнат на запад и после внезапно да се обърне на изток, затова веднага го обърнаха и завъртяха на запад. Но тозчас (о, чудо!) той пак се обърна с лице на изток. Нечестивите пак го завъртяха към запад, но мъченикът отново се извърна към изток. И туй стана не само веднъж, и дважд, и трижд, но много пъти. Затова един турчин, като почна да негодува и да ругае светеца, рече:

- Ината, който имаше като беше жив, има го и мъртъв!

И взе нож, проклетият, та удари светите мощи посред глезена и веднага свръхестествено изтече малко кръв от тялото му, мъртво вече тридесет и три часа. От нея взе с памук един християнин и като помаза един свой родственик, който имаше дълговременна и неизлечима болест, излекува го чрез благодатта на св. мъченик Лазар. Св. мощи останаха обесени, обърнати към изток, с отворени очи, гледащи надолу към земята. И не само никое от свикналите да налитат на мъртви тела животни, но дори муха, нито някоя друга живинка, не се приближи до тях.

От историите на древните и нови мъченици виждаме как мъчителите са показвали своята ярост към мъченическите мощи и след смъртта на Христовите страдалци. Така и новият мъчител стори едно нечувано, но и съвсем смешно безумие: понеже му хрумна, че

християните ще се покланят на мощите на светеца, затова този най-безразсъден човек не позволи да ги снемат от бесилото и да ги погребат в земята. Но желаше и настояваше, противно на другите агаряни, да ги остави на въжето, докато се разложат напълно и сами паднат на земята, та тогава - казваше - нека му се покланят християните като на светец. Ала по онова време там се случи един царски човек, който беше разумен, прецени неговото безумие и му обясни, че колкото повече тялото стои там, толкова Лазар ще бъде прославен като победител, а те - посрамени като победени. И така едва го убеди да заповяда на християните да го погребат.

Всичко това за добропобедния мъченик Лазар и неговите свети мощи ни разказа непосредствено от живото предание, както са засвидетелствували пред него очевидци, дошлият на остров Хиос всепреподобен йеромонах Авксентий, човек благоразумен и любознателен, голям ревнител и любител на мъчениците, достоен за похвала, който, като предстоятел на тамошната църква, изследвал всичко точно. Наред с другото ми каза и това: "Учудвах се на мекотата, която имат неговите свети мощи. Познавам други мощи, които остават твърди и съвсем негъвкави. А на благословения Лазар развързах ръцете, които бяха вързани назад, и ги скръстих върху гърдите му без труд, като че ли беше издъхнал в същия миг. Също затворих очите му и така го погребях."

След това отец Авксентий заминал от онова място, а светите мощи останали в земята, докато Бог благоволил да ги открие по следния начин... Някакви земеделци отишли да погребат друг покойник и без да знаят за гроба на мъченика, отворили тъкмо него. И веднага оттам излязло чудно и неизказано благоухание. Съобщили това в селото, притекли се благочестиви християни, които били отбелязали мястото на гроба, и като познали мъченическите мощи, пренесли ги в църквата и по съвета на един светогорец от манастира Пантократор, ги поставили под светата трапеза в олтара за слава на Бога, прославян в Своите светци.

© *Жития на българските светии* (в новобългарски превод) от † Левкийски епископ Партений, том втори. Синодално издателство, София, 1974 година

Житие на св. новомъченик Лазар Българин

Този смел Христов воин и добропобеден мъченик Лазар беше от пределите на България, от градче, наричано Габрово, от родители православни християни. Тръгнал от България, той дойде в Анадола и се установи в едно село, наричано Сома, което е близо до град Пергам (дн. Бергама, разположен в западната част на М. Азия в Турция - б. пр.) и стана там пастир на овце. Както пасеше овцете по едно високо и пусто място, един ден по времето, когато пладнуваше, случи се да мине оттам една туркиня, срещу която с голяма свирепост се нахвърли кучето на стадото. Лазар се събуди от лая на кучето, затича се скоро и избави жената преди да е пострадала нещо освен малко разкъсване на дрехите ѝ. Оная подла и скверна жена тогава не прояви никакъв признак на гняв срещу Лазар, но като се върна при мъжа си, оклевети християнина с клевета ужасна и смъртна, т. е. че уж там в пустоша той я бил изнасилил, показвайки раздраното по дрехите си като белег за голямото насилие, което той уж упражнил. Щом чу това, онзи пламна от гняв и веднага се затече да намери овчара, за да го убие. И понеже не го познаваше, стреля по другаря му, но раната не беше смъртоносна и

той не умря. А после, като научи от жена си (по описанието, което той ѝ каза), че не е стрелял по врага ѝ, и като видя, че раненият не е умрял, размисли, че нападнатият може да го даде под съд, понеже беше напълно невинен и непричастен. От това, казвам, като се уплаши варваринът, подбуди роднините на жена си да отидат да опишат в съда насието и дързостта на ромеец (тук "ромеец" е употребено със значение на "християнин", каквото е било обичайното определение за християнските поданници на падишаха - "рум миллет" - б. пр.)

и да защитят честта ѝ, за да не останела сродницата им обругана, сякаш доброволно е прелюбодействала.

Лазар разбра от гнева на агарянина как онази проклетница е преиначила нещата и че му е скроила клевета, но не му се виждаше добре да се укрие, за да не потвърди с укриването си обвинението. Затуй остана открито при стадото си, за да покаже, че като невинен и непричастен не подозира нищо да го заплашва.

И тъй, след като клеветата и обвинението беше представено на агата от мъжа и сродниците на туркинята, той веднага изпрати и доведоха Лазар и ранения. След това доведоха жената-обвинител със сродниците ѝ. И докато за ранения агарянинът се оправда, че искайки да си отмъсти на поругателя на жена му, го наранил по грешка, понеже не го познавал, то цялото обвинение и цялото престъпление беше стоварено върху Лазар.

И какво стана? Раненият се избави, а невинният Лазар беше осъден на затвор на 7 април. И понеже оскърблението и безчестието на жената се разгласи и се разказваше не като лъжливо и скроено, каквото си беше, а като истинско и действително, затова роднините ѝ обещаха на агата хиляда гроша с искането или да потурчи Лазар, или да го обеси, та да заличат охулването на рода си. И агата твърде много желаше да получи хилядата гроша, но кадията не даваше позволение нито за едното, нито за другото, защото и от страната на Лазар имаше свидетели, които свидетелстваха за случая как е станало и доказваха, че обвинението е клевета и лъжа и че Лазар е невинен.

И тъй, агата изостави свидетелствата на другите и пожела да научи истината направо от Лазар. Затова нареди и го биха по краката умерено, за да признае сам истината. Но когато той разказа случая, както беше в действителност, а не както го искаше агата, тоя заповяда и го поставиха във вериги и в тумрук (окови за краката от две успоредни тежки дървета с дупки между тях за двата крака; стегалка б. пр.), и остана така да се мъчи до 22 април. В ония дни, докато мъченикът бе изтезаван в затвора, дойдоха някои негови съотечественици българи, за да го утешат, но той им рече да се скрият, за да не ги залови агата и да иска пари, за да го откупят - това той никак не желаше.

Колкото минаваха дните, толкова агата се вбесяваше, от една страна, понеже имаше опасност да загуби хилядата гроша от агаряните (защото човекът не искаше да се потурчи, а нямаше позволение от кадията да го обеси) и, от друга, понеже не се яви никой от страна на осъдения да плати, за да го избави, както тоя смяташе, и така да се възпълни липсващото възнаграждение.

И тъй, той заповяда и го доведоха пред него. Той с много ласкателства и хитрости го подтикваше да се погурчи, за да му подари живота и колкото още благодеяния желаше. А главната му цел беше да получи от агаряните хилядата гроша. Но понеже Лазар не се измами да склони пред ласкателствата и обещанията му, а от това имаше опасност агата да загуби обещаното, затуй той нареди на кехаята си да изпрати да приберат 40-те овце, които бяха собствени на Лазар (понеже всички останали бяха чужди). Сетне на следващия ден, който се

падаше вторник от Томината седмица (Седмицата след Томина неделя, т.е. втората след Великден, б. пр.), двадесет и втори април, още от сутринта нареди на стражите си да го мъчат най-жестоко по какъвто начин намерят и могат чак до вечерта, тъй че вечерта да го намери или потурчен, или мъртъв от многото и различни мъчения. Като се разпореди за това, той се качи на коня си и отиде навън да гуляе с други.

Получили такава заповед, онези проклетници в желанието си да угодят на своя ага не им стигаше естествената им жестокост и безчовечност, но пожелаха да се проявят още по-свирепи и по-големи зверове. Затуй се напиха добре, за да не изпитват никаква жал и съчувствие към страданията на мъченика, и тогава започнаха. И най-напред нажежиха толкова жезла, колкото бяха мъчителите, и безжалостно гориха една по една всички части на тялото му в продължение на много часове, принуждавайки го да произнесе изповядването на вярата и (мюсюлманската изповедна формула (наричана "салават") гласи: "Няма друг бог освен аллах и Мохамед е негов пророк". Произнасянето ѝ, макар по принуда или на шега, се смятало вече за приемане на мюсюлманската вяра - б. пр.).

След това ужасно обгаряне по цялото му тяло няколко души хванаха най-тежкия тумрук, който имаха в затвора, сложиха го върху гърдите му и упражниха голямо насилие да изрече изповядването на тяхната антихристовска вяра. А мъченикът правеше тъкмо обратното и изповядваше открито нашия Господ Иисус Христос, и призоваваше Неговата божествена помощ по молитвите на светия славен великомъченик Георги (понеже това ставаше на 22 април, в навечерието на паметта на великомъченика), а вярата на онези и всичко свързано с нея той хулеше и оскърбяваше без страх. Те пък, като чуха това, още повече се разпали гневът им и понеже бяха обгорили цялото му тяло с нажежените жезла и нямаха какво по-страшно да му сторят, затова с голяма ярост изтеглиха езика му навън и го обгориха и него с нажежено желязо, и то така ужасно и безмилостно, че половината му, до която се докосваше желязото, бе изгорена, а другата половина, от страната на гърлото му, изсърна и той остана напълно нем. И понеже занапред нямаше език, за да говори и да изрече салавата, за който беше целият им копнеж, те се стремяха да получат съгласието му със знак или кимване на главата. Но като не стана и това, поставиха на слепоочията му ашици и обвиха главата му с въже. Така страшно го измъчваха много време и повредиха едното му око. Към две неща се стремяха те: едното, ако успеят да променят мнението му и да приеме религията им; другото, ако това не стане, да го умъртвят с мъчителна смърт. Затова, като се отчаяха за първото, те се заловиха за второто, сиреч да го умъртвят според заповедта на тирана. А най-удобният и лек начин да го умъртвят беше да го обезглавят, но надеждата, че ще го обърнат в мохамеданство ги караше да се мъчат дълги часове с много усилия и много мъчения да сторят онова, което за един миг би сторил мечът. Най-накрая донесоха един бронзов тас, страшно нагорещен, и му го поставиха върху мъченическата глава като някакъв свещен венец на подвижите на мъченика. Това в крайна сметка го удостои с небесните и нетленни венци. Защото щом му поставиха нажежения тас, оттогава той вече остана като мъртъв бездиханен и неподвижен до такава степен, че мъчителите, като го видяха, че вече едва диша, оставиха го там мъртъв непогребан, да дойде агата да го намери мъртъв, както беше наредил.

И всичко това тъй се случи. А по заход слънце отиде в конака на агата един праматар загорчанин (Загора - село в Тесалия, в подножието на пл. Пилион. Името е от славянски произход, но няма нищо общо със Стара Загора в България - б. пр.), на име Иоан, който упражняваше лечителското изкуство и като лекар на конака имаше смелост да ходи там. И

като намери удобен случай, той застана на прозореца на затвора, за да каже нещо на мъченика, да го укрепи във вярата и да го насърчи към мъченичество. И го видя, че е седнал, че е добре и (о, дивно и свръхестествено чудо!) че говори безпрепятствено. Не знаейки, прочее, какво е изпатил мъченикът през този ден, той начена да го съветва да бъде твърд във вярата и че, ако дори го измъчват, трябва да търпи заради любовта Христова. И други такива неща му говореше с тих глас на турски език, защото мъченикът не знаеше гръцки. А той му отвърна:

- Че какво друго още да ми сторят? Направиха днес с мене това и това - и изброи всичко, каквото му бяха сторили. - Тъй че не се бой - му казва, - защото аз добре познах силата Христова в мене. Само от това се страхувам аз - да не би да се отегчат да ме измъчват и да ме изоставят. Затуй те моля да се застъпиш, да не се бавят да ме измъчват, а да ме убият!

И благословеният Иоан ги подкани да го убият, казвайки:

- Какво го пазите тоя човек толкова дни? Разбрахте, че всичко е клевета. Но понеже неговите обвинители настояват и търсят отплата, убийте го, да се отгървете и вие, и той!

И не само с думи ги подтикваше, но и бакшиш им даде.

Та тъй постъпи Иоан. А Бог, Който изпълнява волята на ония, които Му се боят, ето как устрои нещата. Агата, като се върна от гуляя си, не разпитва вечерта за мъченика. А на сутринта Иоан пак отиде в конака, застана до прозореца на затвора и разговаряше на висок глас с мъченика. И онзи също му отговаряше на висок глас. Агата чу гласа на Лазар и го разпозна. Тогава извиква разгневен стражите си, дето им беше заповядал да го измъчват, и им казва:

- Какво направихте вчера с тоя ромеец? Не ви ли наредих: или да го накарате да се потурчи, или да го убиеете?

- Да! - отговориха ония. - Оставихме го мъртъв, без да диша!

- Ами защо - казва - сега говори и е добре? Значи, ме мамите - казва - и лъжливо ми рекохте, че сте го измъчвали!

Тогава те, като се уплашиха агата да не ги сметне за лъжци и затова да ги накаже зле, му разказаха и описаха едно по едно мъченията, на които го бяха подложили. Но той не повярва и в никакъв случай нямаше да повярва, ако не се бяха запазили следите от нараняванията. Когато обаче го доведоха пред него и той видя езика му изгорен и цялото му тяло обгорено и изпонаранено, и главата му обезобразена от ашиците и от стягането с въжето, и окото му повредено, добре се увери и си помисли, че превъзможването на всичко това е дело на божествена сила, но не го освободи, може би за да не изгуби хилядата гроша, които му бяха обещали. Обаче и не го умъртви веднага, а започна да му говори съвсем кротко и с измамна ласкавост се стремеше да промени убежденията му, и му обещаваха, ако се потурчи, да му даде 40-те овце, които му взе, да го ожени, да му подари земя и волове, и други разни дарове му обеща. Но смелият Христов поборник Лазар презря всичко това, сякаш беше смет, и смело изповяда пред всички и каза:

- Аз се покланям на единия Бог в три лица и Него почитам, и както съм се кръстил в името на Този един и единствен Бог и станах християнин, така и в Негово име съм готов и разположен да умра, и нищо в света не може да промени решението ми.

Най-после агата, като разбра, че е невъзможно да го отвърне, и като се отчая съвсем, издаде заповед да го обесят. А също и един турчин от остров Хиос, който се случи там, много допринесе за смъртта на мъченика, казвайки:

- Не си губете времето и го умъртвявайте, защото тия са много упорити и не променят убежденията си. Едни такъв видях аз - казва - в Хиос (този е бил св. Марк - б. авт.; мъченик Марк Хиоски пострадал за християнската си вяра на 5 юни 1801 г. - б. пр.) и нямаше начин да променим убежденията му, а той такова упорство показа и в края на краищата с такава готовност отиваше на смърт, сякаш летеше по въздуха.

И Иоан прослави промисъла и подкрепата Божии за това решение, а истинският Христов приятел Лазар, воден към мястото за изпълнение на присъдата, изпросваше от християните прошка. Агаряните пък по целия път не престанаха да му казват да се потурчи, а той, надсмивайки се над глупостта им, казваше:

- Добре, сега след малко ще ме видите!

Това като чуха някои християни и като не знаеха, че го казва с насмешка, много се натъжиха. Когато обаче стигнаха на определеното място, той ясно показва божествената си разумност, изповядвайки смело Христос. И християните се възрадваха твърде много и прославиха Бога, а агаряните се натъжиха и получиха вечния позор. Защото наистина храбростта и мъжеството на мъченика се оказаха дивни. Защото като виждаше, че никой агарянин не смееше да му сложи въжето на шията, но насилваха християните да го сложат, а те по никакъв начин не желяеха да станат палачи на мъченика - това, казвам, като виждаше мъченикът, за да избави християните от това насилие, сам прехрабрият с голяма радост надяна примката на шията си с благословените си ръце и, като стъпи върху един кош, се обеси. Тогава друг измъкна коша и той остана да виси, и така предаде славно светата си душа в Божиите ръце през 1802 година на 23 април на възраст 28 години. А присъстващите християни забелязаха и с недоумение и удивление разказваха, че три пъти се издигна и сниши светото му тяло с въжето без да го докосва човешка ръка, сякаш някой издига и сваля кандило с връв. След туй застана увиснало неподвижно и лицето му беше обърнато на запад до вечерта, и на суринта беше все така обърнато, докато изгря слънцето. А след като слънцето изгря, то чудно се обърна и гледаше на изток. И това не убягна от вниманието и на агаряните, но мислейки, че е поличба, дето тялото бе останало едно денонощие неподвижно обърнато на запад и сетне внезапно се обърна на изток, веднага се затекоха и го обърнаха на запад. Но на часа (о, чудо!) то пак обърна лице на изток и отново нечестивците го обърнаха на запад, и пак мъченикът се обърна на изток. И това не стана веднъж или дважд, или трижд, а много пъти. Тогава един от тях, негодувайки и хулейки светеца, казваше:

- Упорството, дето го имаше приживе, има го и като умрял.

И като взе проклетникът нож, удари светото тяло от вътрешната страна на глезените и свръхестествено изтече веднага от тридесет и три часа мъртвото тяло малко кръв, от която като взе на памук един християнин от Къркагач и помаза един свой сродник, който имаше многолетно и неизлечимо страдание, изцери го с благодатта на светия мъченик Лазар.

А светото тяло остана да виси, обърнато на изток, с отворени очи и обърнати да гледат надолу към земята. И не само не изпита обичайното за мъртвите тела разлагане, но дори нито муха, нито някаква друга животинка не се приближи към него.

От историите на мъчениците - и стари, и нови - се вижда, че и след смъртта им тираните са проявявали манията си спрямо мъченическите останки. Но този нов тиранин - на новомъченика Лазар - показва едно ново и нечуто, пък и напълно достойно за присмех безумие. Понеже му мина през ума, че християните ще окажат почит на тялото на осъдения като на светец, затова пребезумният не даваше позволение да бъде свалено от бесилката и да

се погребе в земята, но искаше и твърдеше пред останалите агаряни, че ще го остави да виси, докато се разложи напълно, да падне само на земята и тогава, казваше, нека му се покланят християните като на светец. И наистина бяха достойни за присмех безумието и глупостта му. Случи се обаче там по онова време един царски човек и той, като човек разумен, порица неговото неразумие и му изтъкна, че колкото тялото стои там обесено, той се прославя като победител, а те се опозоряват като победени. И така агата едва можа да бъде убеден и нареди на християните да го погребат.

Тези сведения за добропобедния мъченик Лазар ни ги разказа непосредствено с живо слово, като дойде в Хиос заедно със светите мощи на мъченика, всепреподобният йеромонах господин Авксентий, сиреч човек разумен, както свидетелстват за него, и старателен, и дори ревнител, и достохвален мъчениколюбец, който, бидейки тогава председател на тамошната църква (на гр. Пергам, дн. Бергама, разположен в западната част на М. Азия в Турция - б. пр.), знаеше всичко точно. Наред с другото каза ни и това:

- Удивих се - казва - на мекотата, която притежаваше светото му тяло. Зная - казваше - от други мощи, че щом изстинат, остават твърди и напълно неогъваеми. А на благословения Лазар развързах ръцете му, които бяха вързани отзад, и ги кръстосах върху гърдите му, сякаш беше издъхнал в същия миг. Също затворих и очите му и те останаха затворени, и така го погребях.

След това отец Авксентий заминал от това място, а светото тяло останало в земята, докато Бог благоволи и го яви по следния начин. Едни земеделци отидоха да изровят тялото на някой друг човек и не знаейки, че това е гробът на мъченика, отвори го и веднага излезе дивно и неизказано благоухание. И като съобщиха това в селището, затекоха се благочестивите християни, които бяха отбелязали къде е гробът, разпознаха мощите на мъченика, донесоха ги в църквата и по съвета на един светогорец от манастира "Пантократор" ги положили под светия престол за слава на Бога, Който се прославя чрез Своите светии.

Превод от гръцки доц. д-р Иван Желев Димитров

Материалите са копирани от https://www.pravoslavieto.com/life/04.23_sv_Lazar_Bulgarski.htm

2024 г.